ชื่อการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ รูปแบบและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของเมืองรอง: กรณีศึกษาชุมชนเมืองสุรินทร์

ผู้เขียน นางสาวนุชจรี ท้าวไทยชนะ

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

อาจารย์ ดร. ศุทธินี ดนตรี ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิตยา ประพุทธนิติสาร กรรมการ

รองศาสตราจารย์ ประหยัด ปานดี กรรมการ

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้ มี 3 ประการ คือ 1) ศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเมืองสุรินทร์ 2) ศึกษารูปแบบและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชนเมืองสุรินทร์ ตั้งแต่ปี 2519-2539 และ 3) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชนเมืองสุรินทร์ การดำเนินการวิจัยมี 2 ลักษณะ คือการรวบรวมข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลด้านเอกสารต่างๆ รูปถ่ายทางอากาศ แผนที่ และการออกภาคสนาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการพรรณนา โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ช่วงปี คือ ช่วงปี 2519-2526 ช่วงปี 2526-2534 และช่วงปี 2534-2539 ตามช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากแนวนโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญจากภาครัฐ ได้กำหนดให้เมืองสุรินทร์เป็นเมืองรองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ในการเป็นเมืองศูนย์กลางด้านการค้า/การบริการ ศูนย์กลางตลาดการเกษตร ศูนย์กลางรวบรวมและกระจายผลผลิตทางการเกษตร จากการศึกษาพบว่า เมืองสุรินทร์มีศักยภาพต่ำในการเป็นขั้วความเจริญของภาคอีสานตอนล่างด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน กล่าวคือจังหวัดสุรินทร์มีเพียงพืชเศรษฐกิจหลักคือ ข้าว เท่านั้น จึงไม่สามารถเป็นตัวผลักดันที่ทำให้เกิดบทบาทหลักในการเป็นศูนย์กลางตลาดสินค้าเกษตร หรือแม้แต่เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการในระดับภูมิภาคได้ อีกทั้งยังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางการกระจายการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมด้วยเช่นเดียวกัน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้จึงไม่สามารถที่จะดูดซับแรงงานส่วนเกินในภาคเกษตรกรรม จึงทำให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคมหานคร อย่างไรก็ตามชุมชนเมืองสุรินทร์ก็ยังคงที่มีความสำคัญในด้านการเป็นศูนย์กลางด้านการบริหาร การค้าและการบริการ ในระดับจังหวัดเท่านั้น

ระหว่าง พ.ศ.2519-2539 เมืองสุรินทร์มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยการเปลี่ยนจากศูนย์กลางการให้บริการในระดับท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและบริการในระดับจังหวัด ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตทางธรรมชาติของเมืองและผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค รูปแบบการใช้ที่ดินในเมืองยังคงมีโครงสร้างที่ไม่แตกต่างจากเดิม กล่าวคือมีศูนย์กลางด้านการค้าและบริการหลักเพียงศูนย์กลางเดียว พื้นที่รอบๆ เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆปะปนกัน แนวทางการขยายตัวของพื้นที่เมืองสุรินทร์เป็นไปตามเส้นทางคมนาคมหลักโดยเฉพาะในแนวตะวันตก-ตะวันออก

ในช่วงปี 2534-2539 เป็นช่วงที่การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่ว่างเปล่าและพื้นที่การเกษตรเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดมากที่สุด ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากภาคเกษตรเป็นภาคกึ่งการเกษตร ทำให้เมืองสุรินทร์สามารถรองรับแรงงานในกิจกรรมด้านการค้า/บริการและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม การค้าและการบริการแล้ว ยังมีการขยายตัวในธุรกิจประเภท อสังหาริมทรัพย์ การก่อสร้าง การธนาคาร และการประกันด้วย ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการขยายตัวของพื้นที่เมืองสุรินทร์ ได้แก่ การขยายตัวของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ พื้นที่ราชการ ราคาที่ดิน ความใกล้ไกลตลาด เส้นทางคมนาคม ความสามารถในการเข้าถึง และแผนพัฒนาเมือง

Independent Study Title Land Use Patterns and Changes of Secondary Growth Center : A Case Study of Surin Urban Area.

Author Miss Nucharee Towthaichana

M.S. (Geography) Master of Science in Geography

Examining Committee

Lecturer Dr. Suthinee Dontree Chairman

Assist. Prof. Nitaya Prabudhanitisarn Member

Assoc. Prof. Prayad Pandee Member

Abstract

The main objectives of this research are 1) to study the economic development of Surin city; 2) to analyse urban land use pattern and change during 1976-1996 ;and 3) to identify factors having influences upon urban land use pattern and change. The research methodology consisted of two processes as follows. Firstly, various types of data were collected from related government and private agencies including maps, aerial photographs, socio-economic data, interviews and field surveys. Secondly, the data were analysed by descriptive method. The study covered three periods concurent with the time period of the national economic and social development plans: 1976-1983, 1983-1991 and 1991-1996.

According to the national policy on growth center development, Surin city was designated as one of the secondary growth centers of the northeastern region in the Fifth National Economic and Social Development Plan. The city of Surin would function as a commercial and service center, a local agricultural market, and a collection and distribution center of agricultural products. The result of this study indicates that Surin has low potential to be developed as the growth center of the lower northeastern region for several reasons. The province of Surin mainly produces rice, which is the only important cash crop. Consequently, this cannot propel the economy to become neither a regional agricultural market nor a regional commercial and service center. In addition, it cannot

provide an efficient trickling down effect especially for industrial growth. The economy cannot absorb surplus agricultural labour, resulting in mass migration to the metropolitan region. However, urban Surin is still the most important provincial center in terms of its administrative, commercial, service, industrial and educational functions.

During 1976-1996, the city was transformed from a small local center into a provincial commercial and service center according to its natural growth and regional economic development. The urban land use pattern in 1996 does not differ significantly from that of the initial pattern. This consists of one commercial and service core surrounded by low-density residential areas and other urban land use types. The city is expanding along radial roads, especially along the east-west direction.

During 1991-1996, land use change from vacant land and agricultural land to residential areas, was the most apparent due to the policy on structural transformation of the northeastern region from agricultural base to semi-agricultural base. Gradually, the city absorbed more labour force into commercial, service and industrial sectors, causing rapid urban expansion as well as high growth rates in real estate, construction, commerce, service, banking and insurance. The important factors affecting urban pattern included expansion of infrastructure, availability of public land, land prices, distance from markets, road network accessibility and land use planning.